

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. gegužės 26 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gedimino Sagačio, Antano Simniškio (kolegijos pirmininkas) ir Dalios Vasarienės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovės D. G. kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. birželio 23 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės D. G. ieškinį atsakovei Lietuvos Respublikai, atstovaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, dėl bendrosios jungtinės veiklos pripažinimo sukuriant bendrąją dalinę nuosavybę, bendrosios dalinės nuosavybės teisės į mirusiojo turtą pripažinimo, šio turto atidalijimo bei laidojimo išlaidų atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių palikimo perėjimą valstybei, palikėjo laidojimo išlaidų atlygintinumą, bendrosios dalinės nuosavybės teise valdomo turto atidalijimą, ir proceso teisės normų, reglamentuojančių bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė, patikslinusi ieškinio reikalavimus, prašė pripažinti, kad mirusio H. K. S. (H. K. S.) vardu registruotos transporto priemonės „Burstner“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) ir „Chrysler Sebring“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) yra bendroji dalinė H. K. S. ir ieškovės D. G. nuosavybė, kiekvienam iš jų priklauso lygiomis dalimis. Taip pat ieškovė prašė atidalyti minėtas transporto priemones ir jas priteisti įpėdinei Lietuvos Respublikai, o ieškovei D. G. pripažinti teisę į 1/2 dalį lėšų, gautų realizavus ginčo transporto priemones, bei priteisti iš atsakovės Lietuvos Respublikos 770 Eur mirusio H. K. S. laidojimo išlaidų atlyginimą, jį išieškant iš mirusiojo palikimo.
3. Ieškovė nurodė, kad nuo 2004 m. iki mirties H. K. S. gyveno kartu su ieškove jai nuosavybės teise priklausančiame bute, jame buvo deklaruojant savo gyvenamąją vietą. Ieškovės teigimu, H. K. S. su ja palaikė artimus santykius, jie kartu vedė bendrą ūkį, tačiau santuokos sudarę nebuvo. Todėl ieškovė negali būti laikoma mirusiojo įpėdine ir paveldėti jo turto. Gyvendami kartu 2011 m. sausio 18 d. jie įsigijo 400 Eur vertės automobilį „Chrysler Sebring“, o 2012 m. balandžio 16 d. – 2000 Eur vertės turistinį automobilį „Burstner“. Kadangi šios transporto priemonės buvo įsigytos iš bendrų lėšų, vedant bendrą ūkį, ieškovės teigimu, yra teisinis pagrindas pripažinti, kad jos buvo įgytos bendrosios dalinės mirusio H. K. S. ir ieškovės D. G. nuosavybės teise. Ieškovė paaškinio, kad minėtos transporto priemonės yra jos žinioje, tačiau ieškovė jomis nei disponuoti, nei naudotis negali. Nors mirusysis turėjo sūnų, tačiau, sūnui atsisakius priimti tėvo palikimą, palikimą sudarantis turtas turi pereiti Lietuvos Respublikai. Taip pat ieškovė nurodė, kad organizuojama mirusiojo laidotuvės ir kremavinę patyrė 1074 Eur išlaidų, tačiau, gavus 304 Eur laidojimo pašalpą, ieškovei atlygintinos palikėjo laidojimo išlaidos sudaro 770 Eur. Anot ieškovės, šias išlaidas turi apmokėti Lietuvos Respublika paveldėto turto apimtimi kaip palikėjo įpėdinė.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Plungės apylinkės teismas 2020 m. sausio 28 d. sprendimu ieškinį atmetė, priteisė iš ieškovės D. G. valstybės naudai 45,86 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
5. Teismas nurodė, kad atsakovė Lietuvos Respublika, atstovaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, nėra priėmusi palikimo po H. K. S. mirties, todėl ji nelaikytina įpėdine ir neturi pareigos atlyginti ieškovei išlaidų už palikėjo laidotuves. Teismas pažymėjo, kad ieškovė neturėjo pareigos palaidoti mirusįjį H. K. S., todėl aplinkybė, kad ji tai padarė savanoriškai, nesukuria ieškovei teisės reikalauti ir atitinkamai Lietuvos Respublikai, kuri nėra priėmusi palikėjo palikimo, neatsiranda pareigos atlyginti palikėjo laidojimo išlaidas.
6. Nors ieškovė su palikėju iki jo mirties 2017 metais gyveno kartu, tačiau teismas nusprendė, kad ieškovė nepateikė pagrįstų įrodymų, patvirtinančių, jog prie abiejų materialinės gerovės kiekvienas pajamomis ir darbu prisidėjo pagal savo išgales, kad ieškovė būtų prisidėjusi prie palikėjo vardu registruotų transporto priemonių įsigijimo. Todėl teismas netenkino ieškinio reikalavimų pripažinti, kad mirusiojo vardu registruotos transporto priemonės yra bendroji dalinė ieškovės ir mirusiojo nuosavybė, atmetė ieškinio reikalavimą dėl transporto priemonių atidalijimo jas priteisiant atsakovei Lietuvos Respublikai, o ieškovei pripažįstant teisę į 1/2 dalį lėšų, gautų realizavus ginčo transporto priemones.
7. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnaginėjusi bylą pagal ieškovės D. G. apeliacinį skundą, 2020 m. birželio 23 d. sprendimu nusprendė Plungės apylinkės teismo 2020 m. sausio 28 d. sprendimą pakeisti ir ieškovės ieškinį patenkinti iš dalies, t. y. pripažinti ieškovei D. G. nuosavybės teisę į 1/2 dalį H. K. S. vardu registruotų transporto priemonių „Burstner“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) ir „Chrysler Sebring“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*). Kitą ieškinio dalį teismas atmetė.
8. Kolegija nurodė, kad nors iš bylos faktinių aplinkybių galima manyti, jog egzistuoja tam tikros prielaidos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 5.2 straipsnio 3 dalies pagrindu valstybei pretenduoti į mirusiojo palikimą, tačiau iki šiol valstybė nėra priėmusi jo

palikimo, paveldėjimo teisės liudijimas valstybei nėra išduotas. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad iki šiol mirusiojo turtas paveldėjimo teise valstybei nėra perėjęs. Kadangi byloje nebuvo pareikštas reikalavimas dėl valstybės įpareigojimo atlikti veiksmus įstatymo pagrindu įvykusiame palikimo perėjimo valstybei juridiniame faktui įforminti, teismas nusprendė neturintis pagrindo vertinti, ar valstybė yra įgijusi paveldėjimo teisę į mirusiojo palikimą, ar atsakovė tinkamai vykdo savo funkcijas, susijusias su valstybės paveldėjimo teisės įgyvendinimu.

9. Dėl laidojimo išlaidų atlygintinumo teisėjų kolegija pažymėjo, kad [CK 5.59 straipsnio](#) 2 dalies 1 punkto nuostatos įtvirtina įpėdinio teisę iki šiame straipsnyje nustatyto termino arba paveldėjimo teisės liudijimo gavimo iš paveldimo turto apmokėti palikėjo laidojimo išlaidas. Kadangi ieškovė nėra palikėjo įpėdinė nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad ji neturi reikalavimo teisės [CK 5.59 straipsnio](#) 2 dalies 1 punkto pagrindu reikalauti laidojimo išlaidų atlyginimo iš paveldimo turto. Taip pat atsižvelgdama į tai, kad iki šiol valstybė nėra priėmusi palikėjo palikimo, teisėjų kolegija nusprendė, jog atsakovė nėra tinkamas subjektas kompensuoti ieškovės patirtas išlaidas.
10. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, nustačiusi, kad ieškovė D. G. ir palikėjas H. K. S. faktiškai gyveno kartu kaip šeima ir vedė bendrą ūkį nuo 2004 metų iki 2017 metų, 2011-2012 metais ieškovė turėjo realių finansinių galimybių prisidėti prie transporto priemonių įsigijimo, taip pat įvertinusi tai, kad transporto priemonių įgijimas šeimos poreikiams tenkinti yra logiškas ir atitinka sugyventinių interesus, byloje nesant jokių nurodytas aplinkybes paneigiančių įrodymų, konstatavo esant labiau tikėtina, jog ieškovė ir palikėjas H. K. S. buvo sudarę susitarimą dėl jungtinės veiklos sukuriant (įgyjant) bendrąją dalinę nuosavybę įginčo transporto priemones. Todėl pripažino ieškovės nuosavybės teisę į 1/2 dalį ginčo transporto priemonių. Reikalavimą atidalyti ginčo transporto priemones ir priteisti transporto priemones atsakovei, o ieškovei pripažinti teisę į 1/2 dalį lėšų, gautų realizavus šias transporto priemones, teisėjų kolegija atmetė, konstatavusi, kad palikėjo turtas paveldėjimo teise nėra perėjęs valstybei, todėl bylos šalis nėra minėtų transporto priemonių bendraturtė.
11. Nors apeliacinės instancijos teismas pakeitė iš dalies pirmosios instancijos teismo sprendimą, tačiau teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje byloje yra pagrindas nukrypti nuo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 93 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės ir nepriteisti ieškovei iš atsakovės pirmosios instancijos teisme ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Teisėjų kolegija nurodė, kad byloje nenustatyta, jog ieškovės subjektyvių teisių ar teisėtų interesų pažeidimas būtų susijęs su atsakovės veiksmais (neveikimu), todėl nusprendė, kad nėra pagrindo daryti išvados, jog dėl ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų yra atsakinga atsakovė. Todėl pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo teismas paliko nepakeistą, taip pat nepriteisė bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

12. Kasaciniu skundu ieškovė D. G. prašo panaikinti Plungės apylinkės teismo 2020 m. sausio 23 d. sprendimą ir Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. birželio 23 d. sprendimo dalį bei priimti naują sprendimą – ieškinį dėl bendrosios dalinės nuosavybės teisės pripažinimo ir laidojimo išlaidų atlyginimo tenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 12.1. Byloje nėra ginčo dėl to, kad nagrinėjamu atveju palikimas turėtų pereiti valstybei. Teismai valstybės subjektyvių teisių atsiradimą paveldėjimo teisiniuose santykiuose siejo išimtinai tik su palikimo priėmimu, tokiu būdu neatsižvelgdami į išimtinį ir specifinį valstybės, kaip paveldėjimo teisių subjekto, statusą. Teismai suabsoliutino palikimo priėmimo juridinį faktą, dėl to padarė klaidingas išvadas, kad valstybė nėra palikėjo įpėdinė ir nei atidalyti mirusiojo palikimą, nei priteisiant laidojimo išlaidas ji nėra tinkama atsakovė. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 4 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-7-18/2014](#) pateiktais išaiškinimais, nėra teisinio pagrindo teigti, kad tol, kol valstybė nepriėmė palikimo, jai neperėjo mirusio H. K. S. palikimas. Priešingas aiškinimas pažeistų teisėtų asmenų lūkesčius, civilinių santykių stabilumo principą, nes, valstybės institucijoms neįgyvendinant pareigos kreiptis į notarą dėl palikimo priėmimo, teisinį suinteresuotumą palikimo priėmimu turintys asmenys negalėtų įgyvendinti savo teisių, valdyti turto, disponuoti ir naudotis juo, atgauti skolų iš paveldėto turto.
- 12.2. Apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs ieškovės nuosavybės teisę į 1/2 dalį transporto priemonių, nepagrįstai netenkino ieškinio reikalavimo atidalyti šias transporto priemones. Teismo vertinimu, atsakovė nėra mirusiojo įpėdinė ir jai ginčo transporto priemonės nuosavybės teise nepriklauso. Taip apeliacinės instancijos teismas paneigė [CK 4.80 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintą ieškovės teisę reikalauti atidalyti transporto priemones ir įgyvendinti savo nuosavybės teises. Vien tai, kad valstybė nėra priėmusi palikimo ir jai nuosavybės teisės liudijimas nėra išduotas, *per se* (savaimė) negali reikšti, jog ginčo transporto priemonės jai nepriklauso ar negali priklausyti ir ji negali įgyvendinti savo kaip bendraturtės teisių. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad kitų įpėdinių nėra, ginčo transporto priemonės kitiems juridiniams ar fiziniams asmenims nepriklauso, todėl egzistuoja teisinis pagrindas valstybei priimti palikimą.
- 12.3. Kadangi mirusiojo palikimą sudaro tik nedalus turtas – transporto priemonės, kurių valdymas ir naudojimas gali būti įgyvendintas tik bendraturčių sutarimu, atsižvelgiant į ginčo transporto priemonių bendraturčių poreikį jomis naudotis, labiausiai abiejų bendraturčių interesus atitiktų palikimo padalijimo būdas ginčo transporto priemones realizuojant Beseimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 (toliau – Taisyklės), nustatyta tvarka.
- 12.4. Atsižvelgiant į teisės reikalauti atlyginti laidojimo išlaidas prigimtį ir prievolės atsiradimo sąlygas bei teisinį reglamentavimą, laikyti, kad tik įpėdinis yra subjektas, galintis reikalauti atlyginti jo patirtas laidojimo išlaidas, nėra teisinio pagrindo. Ieškovė, kuri apmokėjo palikėjo laidojimo išlaidas, nėra jo įpėdinė. Tai reiškia, kad ji negalėjo palikėjo turtu padengti šių išlaidų. Valstybės pareiga yra priimti mirusiojo palikimą, todėl ji paveldėto turtu turi apmokėti palikėjo laidojimo išlaidas. Kadangi tą už valstybę padarė ieškovė, valstybė privalo paveldėto turto apimtini kompensuoti jos patirtas laidojimo išlaidas. Įstatyme nėra įtvirtintos imperatyvios pareigos, įpareigojančios įpėdinis palaidoti palikėją, todėl gali susiklostyti situacijos, kad palikėją palaidoja asmuo, kuris nedalyvauja paveldėjimo teisiniuose santykiuose. Tačiau tai negali paneigti jo teisės reikalauti atlyginti patirtas laidojimo išlaidas iš palikėjo turto. Priešingu atveju įpėdinis, išvengęs pareigos atlyginti laidojimo išlaidas iš paveldimo turto, nepagrįstai praturtėtų. Nagrinėjamu atveju tarp bylos šalių susiformavo teisinis santykis, kuriame ieškovė, kaip aktyvioji santykio šalis, turi materialinę teisę reikalauti, o atsakovė, kaip pasyvioji santykio šalis, turi pareigą, kurios apimtį ribojama paveldimo turto verte, atlyginti palikėjo laidojimo išlaidas.
- 12.5. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė proceso teisės normas, reglamentuojančias bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, kadangi, pažeisdamas [CPK](#) 93 straipsnio 4 dalį, nevertino šalių procesinio elgesio, o klausimą sprendė konstatuodamas, kad atsakovės veiksmas ar neveikimas nepažeidė ieškovės materialinių teisių, dėl ko jai būtų reikėję kreiptis į teismą. Tenkinus ieškinį iš dalies, įvertinus tai, kad ieškovės procesinis elgesys byloje buvo tinkamas ir ji nėra kalta dėl bylinėjimosi išlaidų susidarymo, apeliacinės instancijos teismas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą privalėjo spręsti vadovaudamasis [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalimi.
13. Atsakovė Lietuvos Respublika, atstovaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, atsiliepimu į kasacinį skundą prašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. birželio 23 d. sprendimą ir palikti galioti Plungės apylinkės teismo 2020 m. sausio 28 d. sprendimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 13.1. Partneriai nebuvo sudarę rašytinės jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties, iš kurios būtų aiški sugyventinių valia dėl

kiekvienam priklausančios bendrosios dalinės nuosavybės dydžio. Byloje nėra pakankamai įrodymų, kurie leistų teismui atskirti kiekvienos iš šalių įnašą į bendrą turtą. Ieškovės pateikti įrodymai, pagrindžiantys turimas lėšas ir jų sumažėjimą, t. y. jos galimą prisidėjimą prie transporto priemonių įsigijimo, teismo negalėjo būti vertinti vienareikšmiškai. Apeliacinės instancijos teismas, trūkstant įrodymų, kurie leistų atskirti kiekvienos iš šalių įnašą į bendrą turtą, paviršutiniškai nustatė, kad labiau tikėtina, jog ieškovė su sugyventiniu buvo sudarę susitarimą dėl jungtinės veiklos sukuriant (įgyjant) bendrąją dalinę nuosavybę į ginčo transporto priemones, todėl pripažino ieškovei nuosavybės teisę į 1/2 dalį mirusiojo vardu įregistruotų transporto priemonių. Pagal kasacinio teismo išaiškinimus, ne sutuoktiniai (sugyventiniai, sužadėtiniai ar pan.) gali įgyti turtą bendrosios dalinės nuosavybės teise, tačiau tokiems santykiams netaikoma turto bendrumo prezumpcija – susitarimas įsigyti turtą kaip bendrąją dalinę nuosavybę kiekvienu atveju turi būti įrodytas.

- 13.2. Ieškovės minimame Taisyklių 50 punkte nustatyta, kad jei valstybė paveldi dalį nedalomo turto, atsizvelgiant į turto pobūdį ir kitų įpėdinių poreikius, kiti šio nedalomo paveldėto turto savininkai (įpėdiniai) valstybei kompensuoja pinigais turto dalies, priklausančios valstybei, vertę. Remiantis šia Taisyklių nuostata, atsakovė turi teisę į kompensaciją pinigais. Ieškovės minimas [CK 5.70 straipsnis](#) taip pat yra sietinas su įpėdinių teisėmis, taigi ieškovei negali būti taikomas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar nėra sprendęs bylų, kuriose būtų reikėję pasisakyti, kaip turėtų būtų sprendžiami ginčai dėl nedalaus turto, kai 1/2 dalis šio turto teismo sprendimu pripažįstama kitam asmeniui. Be to, pačiai ieškovei teisme patvirtinus, kad ginčo automobiliai susidėvėję, jų dalyvavimas eisme draudžiamas, jie nyksta, šis paveldimas turtas gali būti pripažintas beverčiu. Todėl gali kilti turto atidavimo į metalo laužą, išlaidų už jo utilizavimą paskirstymo ir pan. klausimai. Taip pat teismas sprendime nepasisakė, iš kokių ar kieno lėšų turėtų būtų dengiama palikėjo 633,60 Eur privalomojo socialinio draudimo įmokų skola Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyriui.
- 13.3. Teismai atsizvelgė į atsakovės nurodytas aplinkybes bei susirašinėjamą su Lietuvos Respublikos ambasada Suomijoje pagrindžiančius įrodymus. Apeliacinės instancijos teismas objektyviai įvertino, kad šioje byloje ieškovė nebuvo pareiškusi reikalavimo įpareigoti valstybę atlikti veiksmus įstatymo pagrindu, nekėlė klausimo, ar atsakovė tinkamai vykdo savo funkcijas, susijusias su valstybės paveldėjimo teisės įgyvendinimu. Byloje nėra ginčo, kad iki šiol valstybė nėra priėmusi palikėjo palikimo, jai taip pat nėra išduoti paveldėjimo dokumentai. Todėl teismai pagrįstai nusprendė, kad atsakovė negali būti laikoma mirusiojo turto paveldėtoja, todėl neturi prievolės apmokėti ieškovės patirtų mirusiojo laidojimo išlaidų. Ši išvada yra aktuali ir tuo aspektu, kad nėra žinoma paveldimo turto vertė. Pagal [CK 5.62 straipsnio](#) 3 dalies nuostatas valstybė atsako už palikėjo skolas neviršydamai jai perėjusio paveldėto turto tikrosios vertės.
- 13.4. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai išsprendė bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą. Atsakovė detalai nurodė priežastis, kodėl iki šiol nesikreipė į notarą dėl palikėjo paveldėtino turto priėmimo ir paveldėjimo dokumentų išdavimo, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nukrypo nuo [CPK](#) 93 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės ir ieškovei nepriteisė bylinėjimo išlaidų atlyginimo iš atsakovės.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl palikimo perėjimo valstybei

14. Šioje byloje sprendžiama dėl palikimo perėjimo valstybei ir valstybės kaip įpėdinės teisinio statuso atsiradimo momento.
15. Paveldėjimas – tai mirusio fizinio asmens turinių teisių, pareigų, kai kurių asmeninių turinių teisių, pareigų ir kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas jo įpėdinams pagal įstatymą arba (ir) pagal testamentą ([CK 5.1 straipsnio](#) 1 dalis). Palikimo priėmimo teisiniai padariniai kyla retrospektyviai, t. y. nuo palikimo atsiradimo dienos (palikėjo mirties momentu ([CK 5.3 straipsnio](#) 1 dalis)). Palikėjui mirus, jo turinės teisės ir pareigos ne pasibaigia, bet įvyksta universalus jo turinių teisių ir pareigų bei kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas jo įpėdinams ([CK](#) 5.1 straipsnio 2 dalis, 5.52 straipsnis, 5.53 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-304-686/2017](#), 14 punktas).
16. [CK 5.5 straipsnio](#) 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad paveldinti pagal įstatymą įpėdiniais gali būti fiziniai asmenys, kurie buvo gyvi palikėjo mirties momentu, palikėjo vaikai, gimę po jo mirties, taip pat Lietuvos valstybė. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad įpėdiniais pagal testamentą taip pat gali būti valstybė, savivaldybės. [CK 5.2 straipsnio](#) 3 dalyje reglamentuojama, kad jeigu nėra įpėdinių nei pagal įstatymą, nei pagal testamentą arba nė vienas įpėdinis nepriėmė palikimo, arba testatorius iš visų įpėdinių atėmė teisę paveldėti, mirusiojo turtas paveldėjimo teise pereina valstybei. Analogiškai palikimo perėjimo valstybei pagrindai įtvirtinti ir [CK 5.62 straipsnyje](#).
17. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad valstybė, paveldėdama pagal įstatymą, nuo kitų įpėdinių skiriasi tuo, jog negali atsisakyti priimti palikimo. Kai palikimas įstatymo pagrindu pereina valstybei, ji negali pasitraukti iš paveldėjimo teisinių santykių, nepriklausomai nuo to, ar valstybei atstovaujančios institucijos atliks ar ne palikimui priimti reikšmingus veiksmus. Valstybė, kaip ir kiti įpėdiniai, tam, kad įgytų palikimą, turi jį priimti. Ši nuostata reiškia ne tai, kad valstybė privalo pareikšti savo valią dalyvauti paveldėjimo teisiniuose santykiuose, o tai, jog ji privalo imtis veiksmų įstatymo pagrindu įvykusiam palikimo perėjimo valstybei juridiniam faktui įforminti, kad galėtų įtraukti paveldėtą turtą į savo apskaitą ir iš paveldėto turto vykdyti palikėjo kreditorių reikalavimus. Taigi valstybės atliekamas palikimo priėmimas yra ne valios priimti palikimą pareiškimas (kaip yra kitų įpėdinių atvejais), o jau įvykusio palikimo perėjimo valstybei juridinio fakto įforminimas. Palikimo perėjimą valstybei patvirtinantis paveldėjimo teisės liudijimas gali būti išduodamas valstybei atstovaujančiai institucijai pareiškimo, paduodamo palikimo atsiradimo vietos notariui, pagrindu ([CK 5.66 straipsnis](#)) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-18/2014](#)).
18. Nagrinėjamu atveju pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nusprendė, kad atsakovė Lietuvos Respublika nėra priėmusi palikimo po palikėjo H. K. S. mirties, todėl ji nelaikytina palikėjo įpėdine ir neturi atsakyti pagal ieškovės pareikštą ieškinį. Ieškovė, nesutikdama su tokiu žemesnės instancijos teismų aiškinimu, teigia, kad teismai nepagrįstai suabsoliutino palikimo priėmimo juridinį faktą, dėl to padarė klaidingas išvadas, jog valstybė nėra palikėjo įpėdinė ir nei atidalijant mirusiojo palikimą, nei priteisiant laidojimo išlaidas ji nėra tinkama atsakovė. Remdamasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 4 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-7-18/2014](#) pateiktais išaiškinimais, ieškovė argumentuoja, kad nėra teisinio pagrindo teigti, jog tol, kol valstybė nepriėmė palikimo, jai neperėjo mirusiojo palikimas.
19. Iš bylos duomenų matyti, kad apie mirusiojo galimą palikimo perėjimą valstybei atsakovė Lietuvos Respublika, atstovaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, sužinojo tik ieškovei pareiškus ieškinį dėl bendrosios jungtinės veiklos metu įgyto turto padalijimo ir laidojimo išlaidų atlyginimo priteisimo. Teismai nustatė, kad palikėjas H. K. S. buvo Suomijos Respublikos pilietis, jis nuo

2004 metų iki pat mirties gyveno Lietuvos Respublikoje, kartu su ieškove jai nuosavybės teise priklausančiame bute. Byloje nėra ginčo dėl to, kad Lietuvoje nebuvo sudarytas palikėjo testamentas, taip pat niekas nesikreipė ir dėl jo palikimo priėmimo. Taip pat bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu palikėjo galimas įpėdinis sūnus E. S. nurodė, kad atsisako priimti palikėjo H. K. S. palikimą ir į jį nepretenduoja.

20. Tačiau atsakovė, atsižvelgdama į tai, kad palikėjas buvo Suomijos Respublikos pilietis, bylos nagrinėjimo metu kreipėsi į Lietuvos Respublikos ambasadą Suomijoje, siekdama išsiaiškinti, ar Suomijoje palikėjo atžvilgiu nebuvo užvesta paveldėjimo byla ir ar nebuvo įregistruotas palikėjo testamentas. Dėl šios priežasties byla nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas ne kartą buvo atidėjęs bylos nagrinėjimą. Atsiliepime į kasacinį skundą atsakovė, atstovaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, nurodė, kad tik 2020 m. birželio mėn. buvo gautas atsakymas, jog Suomijoje nėra centrinio testamentų registro, ir pasiūlyta kreiptis į vietinę Vakarų Suomijos registracijos įstaigą. Atsakovė nurodė, kad, parengusi ir išvertusi paklausimą, jį pateiks vietinei Vakarų Suomijos įstaigai.
21. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nurodytas šios bylos aplinkybes, neturi pagrindo sutikti su ieškovės argumentais, kad žemesnės instancijos teismas suabsoliutino palikimo priėmimo juridinį faktą ir padarė klaidingas išvadas dėl palikimo neperėjimo valstybei šiuo atveju. Nors palikimo priėmimo teisiniai padariniai kyla retrospektyviai, t. y. nuo palikimo atsiradimo dienos, tam, kad valstybė galėtų būti laikoma palikėjo įpėdine ir paveldėti palikėjo palikimą, valstybei paveldėjimo santykiuose atstovaujančios valstybės institucijos privalo *per protinę terminą* išsiaiškinti, ar egzistuoja vienas iš [CK 5.62 straipsnio](#) 1 dalyje nurodytų palikimo perėjimo valstybei pagrindų. Nustačius pagrindą valstybės paveldėjimo teisiniams santykiams atsirasti, valstybei paveldėjimo santykiuose atstovaujančios valstybės institucijos privalo nedelsdamos imtis veiksmų atsiradusiam palikimui priimti, kadangi, skirtingai nuo kitų įpėdinių, valstybė negali atsisakyti priimti palikimo.
22. Iš byloje esančių duomenų matyti, kad atsakovė, atstovaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, neneigė esanti potencialia palikėjo palikimo įpėdine. Tačiau, atsižvelgdama į tai, kad palikėjas yra kitos valstybės pilietis, ėmėsi veiksmų, siekdama išsiaiškinti, ar valstybėje, kurios pilietis buvo palikėjas, nebuvo sudarytas testamentas ir ar nebuvo pradėtos palikėjo palikimo paveldėjimo procedūros. Teisėjų kolegija pažymi, kad paaiškėjus, jog kitoje valstybėje, kurios pilietis buvo palikėjas, yra pradėtos paveldėjimo procedūros, atsakovė neturėtų teisinio pagrindo priimti palikėjo palikimo ir atitinkamai negalėtų būti laikoma palikėjo įpėdine. Todėl kol nėra pašalintos abejonės dėl palikimo perėjimo valstybei, t. y. jog egzistuoja pagrindas valstybei priimti palikėjo palikimą, atsakovė negali paveldėti palikėjo palikimo ir atitinkamai atsakyti kaip palikėjo įpėdinė.
23. Pažymėtina, kad nagrinėjamoje byloje sprendžiamas ginčas yra dispozityvus pobūdžio. Dispozityvumo principo turinys bendriausia prasme yra atskleistas [CPK 13](#) straipsnyje (šis straipsnis nurodo, kad šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi šio kodekso nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis), o įrodinėjimo procese šis principas atsiskleidžia įvairiais aspektais, pavyzdžiui, kad pačios šalys renka savo įrodinėjimo taktiką ir strategiją, t. y. sprendžia, kokias faktines aplinkybes nurodyti ir kokius faktinius duomenis pateikti savo reikalavimams ir atsikirtimams pagrįsti. Įrodinėjimas yra šalių pareigos dalykas, o šios pareigos vykdymas siejamas su tam tikros procesinės laisvės turėjimu.
24. Įrodinėjimas civiliniame procese yra grindžiamas dviem kertiniais principais – rungtyniškumu ir dispozityvumu. Rungtyniškumo (rungimosi) principo esmė yra ta, kad šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus ir atsikirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti proceso įstatymo nustatyta tvarka ([CPK 12](#) ir [178](#) straipsniai). Remiantis bendrąja įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykle, įrodinėti privalo tas, kas teigia, o ne tas, kas neigia (lot. *ei incumbit probatio, qui dicit non qui negat*).
25. Atsižvelgiant į tai, nagrinėjamoje byloje ieškovė, teigdama, kad atsakovė laikytina palikėjo įpėdine, be kita ko, turėjo įrodyti, jog palikėjas Suomijos Respublikoje nebuvo sudaręs testamentą ir šioje valstybėje nebuvo pradėtos palikėjo palikimo paveldėjimo procedūros, ypač įvertinus tai, kad abejonės dėl šių aplinkybių buvimo buvo keliamos jau nuo pat bylos pirmosios instancijos teisme nagrinėjimo pradžios ir jas aiškinti ėmėsi atsakovei Lietuvos Respublikai atstovaujanti institucija – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos.
26. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai taikė ir aiškino materialiosios teisės normas, reglamentuojančias palikimo perėjimą valstybei, ir pagrįstai nusprendė, kad šios bylos nagrinėjimo metu atsakovė Lietuvos Respublika negali būti laikoma palikėjo įpėdine, kadangi byloje nepašalintos abejonės dėl palikėjo palikimo perėjimo atsakovei.
27. Kaip minėta šios nutarties 21 punkte, tam, kad valstybė galėtų būti laikoma palikėjo įpėdine ir paveldėti palikėjo palikimą, valstybei paveldėjimo santykiuose atstovaujančios valstybės institucijos privalo per protinę terminą išsiaiškinti, ar egzistuoja vienas iš [CK 5.62 straipsnio](#) 1 dalyje nurodytų palikimo perėjimo valstybei pagrindų. Neišsiaiškinus ir nepašalinus abejonų dėl pagrindo valstybei paveldėti palikėjo palikimą egzistavimo, teisėjų kolegija neturi teisinio pagrindo spręsti, kad atsakovė šiuo metu laikytina palikėjo įpėdine.
28. Atitinkamai nustačius, kad nagrinėjamoje byloje nustatytos faktinės aplinkybės nesudaro pagrindo valstybę laikyti tapus palikėjo įpėdine, kiti kasacinio skundo argumentai, susiję su palikėjo vardu registruotų ir 1/2 dalies nuosavybės teise ieškovei priklausančių transporto priemonių atidalinimu bei palikėjo laidojimo išlaidų atlyginimo priteisimu, laikytini teisiskai nereikšmingais sprendimui byloje priimti, todėl teisėjų kolegija dėl jų plačiau nepasisako.
29. Be kita ko, teisėjų kolegija pažymi, kad paaiškėjus, jog egzistuoja pagrindas vienu iš [CK 5.62](#) straipsnio 1 dalyje įtvirtintų pagrindų valstybei paveldėti palikėjo palikimą, t. y. nustačius, jog Suomijos Respublikoje nebuvo inicijuotos palikėjo palikimo paveldėjimo procedūros, atsakovei kils pareiga imtis veiksmų įvykusiam juridiniam faktui dėl palikimo perėjimo valstybei įforminti, atitinkamai ieškovei atsirastis teisinis pagrindas kreiptis į atsakovę dėl klausimų, susijusių su nagrinėjamoje byloje pareikštais reikalavimais, sprendimo. Šių klausimų nepavykus išspręsti bendru sutarimu, ieškovė turės teisę pakartotinai kreiptis į teismą dėl savo galimai pažeistų teisių gynybos, pareikšdama tapačius šioje byloje reikalavimus.
30. Pagal kasacinio teismo praktiką naujas ieškinytis yra galimas tik tada, kai nurodomos tokios aplinkybės, kurios nebuvo teismo nagrinėjimo dalykas išnagrinėtoje byloje. Ieškinytis pagrindas laikytinas tapačiu, kai jis grindžiamas tais pačiais juridiniais faktais (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-486/2007](#); 2012 m. birželio 13 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-284/2012](#)). Reikalavimo grindimas iš esmės tais pačiais, tačiau papildytais ar (ir) patikslintais faktais taip pat reiškia tapataus ieškinytis pareiškimo situaciją (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 29 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-300-421/2015](#)).
31. Teisėjų kolegijos vertinimu, analogiškas ieškinytis atsakovei, koks pareikštas šioje byloje, tačiau grindžiamas naujomis esminėmis faktinėms aplinkybėms dėl palikėjo paveldėjimo procedūrų Suomijos Respublikoje, nebūtų laikomas tapačiu, kadangi jis būtų grindžiamas naujai paaiškėjusia esmine reikšmė ginčui išspręsti turinčia aplinkybe.

Dėl apeliacinės instancijos teismo paskirstytų bylinėjimosi išlaidų

32. [CPK 93](#) straipsnio 1–3 dalyse nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą (1 dalis). Jeigu ieškinytis patenkintas iš dalies, šiame straipsnyje nurodytos išlaidos priteisiamos ieškovei proporcingai teismo patenkintų reikalavimų daliai, o atsakovei – proporcingai teismo atmestų reikalavimų daliai (2 dalis). Šiame straipsnyje išdėstytos taisyklės taikomos taip pat ir žyminiam mokesčiui, kurį šalys įmoka

paduodamos apeliacinius ir kasacinius skundus, taip pat prašymus dėl proceso atnaujinimo (3 dalis). To paties straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad jeigu apeliacinės instancijos teismas ar kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą.

33. Pažymėtina, kad [CPK 93 straipsnio](#) 1–3 dalyse yra įtvirtinta bendroji bylinėjimosi išlaidų paskirstymo proceso šalis taisyklė, grindžiama principu „pralaimėjęs moka“; reiškianti, kad, paskirstant bylinėjimosi išlaidas, pralaimėjusi šalis yra įpareigojama atlyginti laimėjusios šalies išlaidas. Ieškinį patenkinus iš dalies, bylinėjimosi išlaidos priteisiamos ieškovui proporcingai teismo patenkintų, o atsakovui – proporcingai teismo atmestų reikalavimų daliai (dydžiui). Taigi bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės užtikrina bylinėjimosi išlaidų paskirstymą šalims pagal išnagrinėtos bylos materialųjį teisinį rezultatą.
34. Pagal teisės į tinkamą procesą principą asmenų procesinė padėtis byloje turi atitikti jų materialųjį teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi ([CPK 43 straipsnio](#) 1 dalies 1 punktas). Dėl to visais atvejais svarbu išsiaiškinti šalies tinkamumo civiliniame procese klausimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad netinkama šalimi civiliniame procese laikytinas asmuo, kuris nėra ginčijamo materialiojo teisinio santykio dalyvis ir kuriam atitinkamai nepriklauso reikalavimo teisė (netinkamas ieškovas) arba kuris neturi pareigos atsakyti pagal jam pareikštą ieškinį (netinkamas atsakovas). Taigi ieškovui pareikšus reikalavimą savo pažeistoms teisėms ar įstatymo saugomam interesui apginti, tik esant atsakovui, kaip materialiojo teisinio santykio, iš kurio kilęs ginčas, subjektui, teismas gali priimti sprendimą, kuris turėtų tiesioginę įtaką šalių materialiosioms teisėms ir pareigoms, t. y. išspręsti kilusį šalių ginčą. Nustačius, kad konkretus asmuo nėra materialiojo teisinio santykio, iš kurio kilęs ginčas, tiesioginis subjektas ir neturi pareigos atsakyti pagal pareikštą ieškinį, nėra teisinio pagrindo tokį asmenį vertinti kaip tinkamą atsakovą byloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-435-701/2015](#)).
35. Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas pripažino ieškovės nuosavybės teisę į 1/2 dalį ginčo transporto priemonių. Reikalavimą atidalyti ginčo transporto priemones ir priteisti transporto priemones atsakovei, o ieškovei pripažinti teisę į 1/2 dalį lėšų, gautų realizavus šias transporto priemones, teismas atmetė, konstatavęs, kad palikėjo turtas paveldėjimo teise nėra perėjęs valstybei.
36. Atsižvelgdama į šios nutarties 20–21 punktuose nurodytas faktines aplinkybes bei šių aplinkybių teisinį vertinimą, kad bylos nagrinėjimo metu nebuvo pagrindo daryti išvadą, jog egzistuoja teisinis pagrindas atsakovei Lietuvos Respublikai paveldėti palikėjo Suomijos Respublikos piliečio palikimą, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog dėl ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atsakovė nėra atsakinga, kadangi bylos nagrinėjimo metu nebuvo teisinio pagrindo atsakovei Lietuvos Respublikai kaip paveldėtojai atsakyti pagal ieškovės ieškinyje pareikštus materialiuosius reikalavimus. Tai reiškia, kad bylos nagrinėjimo metu atsakovė Lietuvos Respublika nebuvo tinkama atsakovė, todėl byloje nėra pagrindo spręsti, jog atsakovė Lietuvos Respublika galėtų būti laikoma atsakinga dėl ieškovės byloje patirtų bylinėjimosi išlaidų susidarymo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

37. Pagal [CPK 93](#) straipsnį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. [CPK 98 straipsnio](#) 1 dalyje nurodyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas.
38. Atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjamu atveju ieškovės kasacinis skundas netenkinamas, jos patirtų bylinėjimosi išlaidų advokato pagalbai apmokėti už kasacinio skundo surašymą atlyginimas nepriteistinas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. birželio 23 d. sprendimą palikti nepakeistą.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Gediminas Sagatys

Antanas Simniškis

Dalia Vasarienė